

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра маркетингу, менеджменту та підприємництва

Робоча програма навчальної дисципліни

ЕКОНОМІКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
галузь знань:	07 «Управління та адміністрування»
спеціальність :	073 «Менеджмент»
освітньо-професійна програма	«Менеджмент ЗЕД»
спеціалізація	«Менеджмент ЗЕД»
вид дисципліни	Обов'язкова
Факультет	Економічний

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна “26” червня 2020 року, протокол № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: І.В. Гонтарева – професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва ХНУ імені В. Н. Каразіна, д.е.н., професор.

Програму схвалено на засіданні кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва ХНУ імені В. Н. Каразіна

Протокол від “20” червня 2020 року №15

Завідувач кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва
ХНУ імені В. Н. Каразіна

(підпис)

Вікторія СВТУШЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна

Протокол від “23” червня 2020 року № 10

Голова науково-методичної комісії економічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна

(підпис)

Вікторія СВТУШЕНКО
(прізвище та ініціали)

Фахову експертизу здійснювала Головна економістка ДП «Завод «Електроважмаш», к.е.н. Крохмаль С.С. (відгук-рецензія № 255/02-03 від 18.10.2019 р.)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Економіка суб'єктів господарювання» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки перший (бакалаврський) рівень спеціальності (напряму) 073 «Менеджмент» спеціалізації «Менеджмент ЗЕД»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни формування професійних компетентностей щодо використання основ прикладної економіки, методів організації ефективного господарювання на рівні основної ланки суспільного виробництва – суб'єкта господарювання, набуття необхідної сукупності теоретичних і практичних знань для вирішення конкретних економічних завдань на сучасному етапі розвитку економіки.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

опанування теоретичних основ функціонування підприємств та розуміння зовнішнього середовища суб'єктів господарювання.

визначення ресурсів, які використовує підприємство у процесі господарювання, та проведення оцінки ефективності їх використання.

опанування методики визначення витрат, фінансових результатів та ефективності функціонування суб'єктів господарювання.

1.3. Кількість кредитів

5 кредити ЄКТС

1.4. Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	3-й
Лекції	
16 год.	12 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	2 год.
Самостійна робота, у тому числі	
118 год.	136 год.

1.6. Заплановані результати навчання

1. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.

2. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.

Компетентності ОП	Складові компетентностей
ФК 6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо у процесі безпечної та ефективної професійної діяльності в межах національного і світового господарства.	Визначати сутність і цілі теорій та моделей фірми (суб'єктів господарювання)
	Обґрунтовувати вибір виду підприємств в різних умовах
	Визначати зовнішні фактори прямого і непрямого впливу на підприємство
	Визначати показники обсягу виробництва продукції суб'єктів господарювання
ФК 2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.	Володіти прийомами оцінювання показників ефективності персоналу суб'єктів господарювання, продуктивність і оплату праці
	Оцінювати ефективність використання основного капіталу суб'єктів господарювання
	Володіти прийомами оцінки ефективності використання оборотного капіталу суб'єктів господарювання
	Володіти прийомами організації техніко-технологічної бази підприємства та планування виробничої програми суб'єктів господарювання
ФК 12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.	Розраховувати та оцінювати витрати суб'єктів господарювання
	Визначати фінансово-економічні результати діяльності суб'єктів господарювання
	Здійснювати оцінку інтегральної ефективності діяльності підприємств та обґрунтовувати вибір напрямків її підвищення в різних умовах

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Місце суб'єктів господарювання в ринковому середовищі

Тема 1. Теорії та моделі суб'єктів господарювання

- 1.1. Підприємство як економічний суб'єкт
- 1.2. Сутність сучасної теорії фірми (суб'єкта господарювання)
- 1.3. Визначення, цілі та завдання економіки суб'єктів господарювання
- 1.4. Класифікація підприємств та об'єднань
- 1.5. Організаційно-правові форми підприємств

Тема 2. Зовнішнє середовище суб'єктів господарювання

- 2.1. Вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства
- 2.2. Основні фактори непрямого впливу на підприємство
- 2.3. Фактори прямого впливу на суб'єктів господарювання

Тема 3. Ринок і продукція

- 3.1. Сутність та структура ринків
- 3.2. Ринок продукції (послуг)
- 3.3. Показники обсягу продукції (послуг)

Розділ 2. Ресурсне забезпечення діяльності суб'єктів господарювання

Тема 4. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

- 4.1. Сутність та структура персоналу підприємства
- 4.2. Визначення чисельності персоналу
- 4.3. Продуктивність праці персоналу
- 4.4. Оплата праці персоналу підприємства

Тема 5. Основний капітал

- 5.1. Сутність та структура основного капіталу підприємства
- 5.2. Види вартості й амортизація основних засобів
- 5.3. Методи оцінки руху та ефективності використання основного капіталу підприємства

Тема 6. Оборотний капітал

- 6.1. Сутність, джерела формування та структура оборотного капіталу
- 6.2. Методи нормування оборотного капіталу підприємства
- 6.3. Методи оцінки ефективності використання оборотного капіталу підприємства
- 6.4. Матеріально-технічне забезпечення виробничої діяльності підприємства

Тема 7. Техніко-технологічна база та виробнича програма суб'єкта господарювання

- 7.1. Структурна характеристика техніко-технологічної бази підприємства
- 7.2. Методи оцінки рівня організації техніко-технологічної бази підприємства
- 7.3. Виробнича потужність підприємства
- 7.4. Обґрунтування виробничої програми підприємства

Розділ 3. Ефективність діяльності суб'єкта господарювання

Тема 8. Витрати суб'єкта господарювання

- 8.1. Класифікація витрат суб'єкта господарювання
- 8.2. Групування витрат за економічними елементами та калькуляційними статтями
- 8.3. Системи управління витратами

Тема 9. Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання

- 9.1. Формування та використання прибутку суб'єктів господарювання
- 9.2. Фінансово-економічні результати діяльності суб'єкта господарювання
- 9.3. Оцінка фінансового стану підприємства

Тема 10. Інтегральна ефективність діяльності суб'єкта господарювання

- 10.1. Теоретичні основи комплексного оцінювання ефективності підприємства
- 10.2. Методи оцінки інтегральної ефективності діяльності суб'єкта господарювання
- 10.3. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств
- 10.4. Методи оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Місце суб'єктів господарювання в ринковому середовищі												
Тема 1. Теорії та моделі суб'єктів господарювання	15	2	2			11	14	1	1			11
Тема 2. Зовнішнє середовище суб'єктів господарювання	13	1	1			11	11	1				11
Тема 3. Ринок і продукція	15	2	2			11	12	1				11
<i>Разом за розділом 1</i>	<i>43</i>	<i>5</i>	<i>5</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>33</i>	<i>37</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>33</i>
Розділ 2. Ресурсне забезпечення діяльності суб'єктів господарювання												
Тема 4. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці	17	2	2		2	11	17	1			2	14
Тема 5. Основний капітал	15	2	2			11	15	1				14
Тема 6. Оборотний капітал	17	2	2		2	11	17	1			2	14
Тема 7. Техніко-технологічна база та виробнича програма суб'єкта господарювання	15	2	2			11	15	1				14
<i>Разом за розділом 2</i>	<i>64</i>	<i>8</i>	<i>8</i>	<i>0</i>	<i>4</i>	<i>44</i>	<i>64</i>	<i>4</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>4</i>	<i>56</i>
Розділ 3. Ефективність діяльності суб'єкта господарювання												
Тема 8. Витрати суб'єкта господарювання	15	1	1		2	11	18	2	1		2	13
Тема 9. Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання	15	1	1		2	11	17	2			2	13
Тема 10. Інтегральна ефективність діяльності суб'єкта господарювання	13	1	1			11	14	1				13
<i>Разом за розділом 3</i>	<i>43</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>0</i>	<i>4</i>	<i>33</i>	<i>49</i>	<i>5</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>4</i>	<i>39</i>
<i>Усього годин</i>	<i>150</i>	<i>16</i>	<i>16</i>	<i>0</i>	<i>8</i>	<i>110</i>	<i>150</i>	<i>12</i>	<i>2</i>	<i>0</i>	<i>8</i>	<i>128</i>

3. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

Назва теми	Бали
1	2
МОДУЛЬ 1. МІСЦЕ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	20
<i>Тема 1. Теорії та моделі суб'єктів господарювання</i>	
<i>Семінар 1. Сутність сучасної теорії фірми (суб'єкта господарювання)</i>	5
<i>Семінар 2. Форми господарських товариств</i>	
<i>Тема 2. Зовнішнє середовище суб'єктів господарювання</i>	
<i>Завдання 1. Вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства</i>	5
<i>Тема 3. Ринок і продукція</i>	
<i>Завдання 2. Практичні завдання до Теми 3 «Ринок і продукція»</i>	5
<i>Поточна контрольна робота</i>	5
МОДУЛЬ 2. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	30
<i>Тема 4. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці</i>	
<i>Завдання 3. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці</i>	5
<i>Тема 5. Основний капітал</i>	
<i>Завдання 4. Основний капітал</i>	5
<i>Тема 6. Оборотний капітал</i>	
<i>Завдання 5. Оборотний капітал</i>	5
<i>Завдання 6. Амортизація</i>	5
<i>Тема 7. Техніко-технологічна база та виробнича програма суб'єкта господарювання</i>	
<i>Завдання 7. Техніко-технологічна база та виробнича програма суб'єкта господарювання</i>	5
<i>Поточна контрольна робота</i>	5
МОДУЛЬ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	10
<i>Тема 8. Витрати суб'єкта господарювання</i>	
<i>Завдання 8. Витрати суб'єкта господарювання</i>	5
<i>Тема 9. Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання</i>	
<i>Завдання 9. Фінансово-економічні результати діяльності суб'єкта господарювання</i>	5
<i>Тема 10. Інтегральна ефективність діяльності суб'єкта господарювання</i>	
1	2
Всього за семестр	60
Іспит	40
ВСЬОГО	100

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	2	3
1.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до виступу на семінарі Семінар 1. Сутність сучасної теорії фірми (суб'єкта господарювання).	5

Продовження табл.

1	2	3
2.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до виступу на семінарі 2. Форми господарських товариств.	6
3.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання завдання щодо аналізу зовнішнього середовища підприємства	11
4.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання завдань щодо Теми 3 «Ринок і продукція»	5
5.	Підготовка до поточного контролю за модулем 1. Місце суб'єктів господарювання в ринковому середовищі.	6
6.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання завдань щодо визначення кількості персоналу підприємства, продуктивності і оплати праці. Підготовка індивідуального завдання.	13
7.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання завдань щодо визначення структури основного капіталу та амортизації	11
8.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання завдань щодо визначення нормативів оборотних коштів та показників ефективності їх використання. Підготовка індивідуального завдання.	13
9.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання завдань щодо визначення показників виробничої програми	5
10.	Підготовка до поточного контролю за модулем 2. Ресурсне забезпечення діяльності суб'єктів господарювання.	6
11.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання завдань щодо визначення собівартості продукції та витрат періоду. Підготовка індивідуального завдання.	18
12.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання завдань щодо визначення фінансово-економічного результату діяльності підприємства та показників фінансового стану підприємства. Підготовка та написання кінцевого звіту за індивідуальним завданням.	19
	Разом	118

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання передбачає написання есе - невеликий за обсягом науковий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання, а також претендує на вичерпне і визначальне трактування теми.

При виконанні есе необхідно дотримуватись нормативно встановлених правил оформлення тексту, таблиць, формул, розрахунків, схем, малюнків. Текст есе друкують за допомогою комп'ютера з одного боку аркуша білого паперу формату А4, розміщуючи на сторінці 30 – 33 рядки. Абзацний виступ має бути однаковим по всій роботі і дорівнювати 5 знакам (приблизно 1,25 см).

Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору, слід використовувати один із стандартних шрифтів (Arial 14). Текст роботи повинен бути надрукований з обов'язковим додержанням таких полів: ліве – 20 мм, праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Обсяг есе повинен становити у друкованому варіанті 4–6 сторінок.

Сторінки роботи нумеруються у верхньому правому куті.

Всі висловлювання, що використовуються у есе, повинні супроводжуватися необхідними поясненнями та обґрунтуванням. Для таблиць, малюнків, формул необхідно використовувати наскрізну нумерацію.

Стиль викладення – науковий.

Закінчену роботу необхідно скласти у файл і здати в терміни, які передбачені графіком.

Структура есе повинна містити такі основні елементи: вступ; дослідження думок різних авторів, постановку проблеми та обґрунтування авторського бачення, висновки та список літератури.

Студент обирає тему згідно порядкового номеру у списку групи.

Тематика есе

1. Охарактеризувати фактори, що визначають галузевий склад економіки суб'єктів господарювання в сучасних умовах
2. Охарактеризувати фактори, що визначають економіку Харківської області
3. Визначити напрямки зміни видів діяльності суб'єктів господарювання Харківської області за останні 10 років
4. Виділити основні напрямки розвитку економіки Харківського регіону
5. Визначте напрямки розвитку економіки України за певними видами економічної діяльності
6. Надайте характеристику економіці будівництва в Україні та світі
7. Надайте характеристику економіці транспорту в Україні та світі
8. Надайте характеристику аграрній економіці в Україні та світі
9. Надайте характеристику економіці у торговельній сфері діяльності
10. Економіка креативних послуг в Україні та світі
11. Економіка аутсорсингового бізнесу в Україні та світі
12. Охарактеризувати тенденції розвитку біржової діяльності в Україні в цілому, та Харківському регіоні зокрема.
13. Економіка ресторанного господарства в Україні та світі
14. Економіка туризму в Україні та світі
15. Економіка гостинності в Україні та світі
16. Економіка банківської сфери в Україні та світі
17. Економіка страхових організацій в Україні та світі
18. Економіка нерухомості в Україні та світі
19. Економіка охорони здоров'я в Україні та світі
20. Економіка освіти в Україні та світі

7. Методи контролю

Засоби діагностики успішності навчання: тестові завдання, письмові контрольні роботи, колоквиум, експрес-опитування, есе, презентації

матеріалів на семінарських заняттях, індивідуальні розрахункові завдання, індивідуальне завдання.

8. Схема нарахування балів для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Індивідуальне завдання (есе)	Разом	Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1. Місце суб'єктів господарювання в ринковому середовищі			Розділ 2. Ресурсне забезпечення діяльності суб'єктів господарювання				Розділ 3. Ефективність діяльності суб'єкта господарювання						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
5	5	10	5	5	5	10	5	5		5	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Економіка підприємства: компетентність і ефективність розвитку: монографія / В. С. Пономаренко, М. В. Афанасьєв, І. В. Гонтарева та інш.; за заг. ред. д.е.н., проф. Пономаренка В. С. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 187 с.
2. Економіка підприємства : підручник / за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко; Держ. вищ. навч. заклад "Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". – 4-те вид, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2009. – 816 с.

Допоміжна література

1. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства. / М.В. Афанасьєв, О.Б. Плоха: підручник / Харківський національний економічний університет. – Х. : ІНЖЕК, 2013. – 660 с.
2. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навч. посіб. – 2-ге видання. / О.О. Гетьман, В.М.Шаповал– К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
3. Гонтарева І.В. Підприємництво : підручник. Харків: Вид. ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2019. – 478 с. (Укр. мов.)
4. Економіка підприємства: [навч. посіб. для студ. Вищих навч. закладів] / [П.В. Круш, В.І. Подвігіна, Б.М. Сердюк та інш.]; за заг.ред. П.В.

Круша, В.І. Подвігіної, Б.М. Сердюка. – [2-ге вид., стереотип.]. – К.:Ельга–Н, КНТ, 2009. – 780 с.

5. Економіка підприємства: підручник / [М. Г. Грещак, В. М. Колот, А. П. Наливайко та ін.]; за заг. ред. С. Ф. Покропивного; М–во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. заклад "Київський нац. екон. ун–т ім. В. Гетьмана". – Вид. 4-те, без змін. – К.: КНЕУ, 2008. – 528 с.

6. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.С. Іванілов – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.

7. Підприємництво, торгівля, біржі в процесі соціально-економічного розвитку : монографія [Електронний ресурс] / І. В. Гонтарева, Г. Л. Матвієнко-Біляєва, В. І. Ковальова та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора І. В. Гонтаревої. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 156 с.

8. Пономаренко В.С., Гонтарева І.В. Методологія комплексного оцінювання ефективності розвитку промислових підприємств: монографія / Харків: Вид. ХНЕУ, 2015. – 404 с

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV/ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>

2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI/ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

3. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку: [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1046.172.0>